

**КРАДІЖКА: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ****THEFT: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS
OF A CRIMINAL OFFENSE UNDER MARTIAL LAW**

Абакіна-Пілявська Л.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті досліджується кримінально-правова та кримінологічна характеристика крадіжки в умовах воєнного стану в Україні як корисливого кримінального правопорушення проти власності, яке представляє собою таємне викрадення чужого майна, обов'язковими ознаками об'єктивної сторони якого є: дія (таємне, незаконне, безоплатне, поза волею власника вилучення чужого майна); наслідок, що полягає у заволодінні винним чужим майном; причинний зв'язок між дією та наслідком; спосіб вчинення посягання, що характеризується таємністю.

Кримінологічна характеристика визначається як сукупність кількісно-якісних показників будь-якого виду (групи) кримінальних правопорушень – структуру, рівень, динаміку, особливості особи злочинця, аспекти детермінації, попередження та ін. Аналізуються дані щодо стану злочинності в Україні, рівня, динаміки кримінальних правопорушень проти власності в цілому та крадіжок, зокрема. Досліджується характеристика особи, яка вчинила крадіжку, а також пропонують дані щодо віктиміологічної характеристики потерпілих осіб від крадіжок за період 2021-2023 роки.

Пропонується висновок про наявність тенденції до збільшення кількісних та якісних показників у зазначеному році, що свідчить про погіршення стану злочинності в цілому, що вимагало від держави відповідної реакції. При цьому, варто взяти до уваги той факт, що статистичні дані за 2022-2023 роки не містять об'єктивної інформації щодо стану поширення кримінальних правопорушень, вчинених на окупованих та непідконтрольних територіях. Кримінологічна характеристика є інформаційною базою для запобігання злочинності в цілому та окремим видам кримінальних правопорушень, зокрема, і представляє собою сукупність певних відомостей про конкретне кримінальне правопорушення або групу кримінально каранних діянь, що використовується для протидії їм.

Ключові слова: крадіжка, корисливе кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення проти власності, корисливий мотив, кримінально-правова характеристика, кримінологічна характеристика, стан злочинності, запобігання злочинності.

The article examines the criminal law and criminological characteristics of theft under martial law in Ukraine as a self-serving criminal offense against property, which is a secret theft of another's property, the mandatory features of the objective side of which are: action (secret, illegal, gratuitous, against the will of the owner of the property); consequence, which consists in the perpetrator's seizure of another's property; causal link between the action and the consequence; and the method of committing the offense, which is characterized by secrecy.

Criminological characterization is defined as a set of quantitative and qualitative indicators of any type (group) of criminal offenses - structure, level, dynamics, characteristics of the offender, aspects of determination, prevention, etc. The data on the state of crime in Ukraine, the level and dynamics of criminal offenses against property in general and theft in particular are analyzed. The characteristics of the person who committed the theft are studied, as well as data on the victimization characteristics of victims of theft for the period 2021-2023 are offered.

It is proposed to conclude that there is a tendency to increase quantitative and qualitative indicators in the said year, which indicates a deterioration in the state of crime in general, which required an appropriate response from the state. At the same time, it should be taken into account that the statistics for 2022-2023 do not contain objective information on the state of spread of criminal offenses committed in the occupied and uncontrolled territories. Criminological characteristics are an information base for the prevention of crime in general and certain types of criminal offenses in particular, and are a set of certain information about a specific criminal offense or a group of criminal offenses used to counteract them.

Key words: theft, mercenary criminal offense, criminal offense against property, mercenary motive, criminal law characterization, criminological characterization, crime rate, crime prevention.

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія проти нашої держави викликала зміни в усіх сферах суспільного життя без виключень. Не минула ця ситуація і явище злочинності, яке в окремих аспектах видозмінилось, але аж ніяк не зменшило свого прояву чи стану в об'єктивній реальності, подекуди, навпаки, лише збільшилися окремі кримінологічні показники. Із початком війни введено воєнний стан, а згодом прийняті закони, які змінили КК України, посиливши кримінальну відповідальність за ряд злочинів в умовах воєнного стану. Зокрема, із 7 березня 2022 року Законом № 2117-IX внесено зміни до КК України щодо посилення відповідальності за посягання, передбачені ст.ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК України, вчинені в умовах воєнного стану, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні. Так, крадіжка до цього вважалася не злочином, а кримінальним проступком, і за неї було передбачено покарання від штрафу 17 тисяч гривень до обмеження волі строком до 5 років. Лише в разі вчинення крадіжки повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185 КК України), з проникненням у житло або інше володіння (ч. 3 ст. 185 КК України) чи у великому, особливо великому розмірі (ч. 4, 5 ст. 185 КК України) – передбачалися покарання у вигляді позбавлення

волі. В сучасних умовах українського буття крадіжка, учинена в умовах воєнного або надзвичайного стану – є особливо кваліфікованим складом кримінального правопорушення.

Стан дослідження. Дослідженням кримінальних правопорушень проти власності, в цілому, та крадіжки, зокрема, займалося чимало видатних вітчизняних вчених, серед яких Є.Ф. Азаров, С.В. Албул, П.П. Андрушко, А.М. Бабенко, А.М. Бандурка, В.С. Батиргарєєва, А.А. Бова, Б.М. Головкін, В.В. Голина, О.М. Джуца, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кулик та ін.

Метою даної статті є визначення особливостей кримінально-правової та кримінологічної характеристики крадіжки в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Так, за кримінальним правом України крадіжка становить кримінальне правопорушення, яке полягає у таємному викраденні чужого майна [1]. Основними ознаками складу крадіжки як кримінального правопорушення є те, що «винна особа не має юридичних повноважень відносно викраденого майна (заволодіваючи чужим майном, особа усвідомлює, що не має ні дійсного, ні передбачуваного права на майно, вилучає його всупереч волі власника); винна особа використовує ненасильницький спосіб заволодіння чужим майном;

винна особа прагне бути непомітною (або ж прихованими можуть залишатися її дії)» [2, с. 352].

В основі розмежування даного кримінально-протиправного діяння із суміжними складами лежать особливості об'єктивної сторони крадіжки, яка полягає у протиправному ненасильницькому таємному та безплатному заволодіння чужим майном на користь винного або інших осіб, яке завдало матеріальну шкоду власнику (іншому законному володільцю). При цьому, як слушно зауважується, «обов'язковими ознаками об'єктивної сторони крадіжки є: 1) дія (таємне, незаконне, безплатне, поза волею власника вилучення чужого майна); 2) наслідок, що полягає у заволодінні винним чужим майном; 3) причинний зв'язок між дією та наслідком; 4) спосіб вчинення злочину, що характеризується таємністю» [3].

Зазначається, що викрадення слід вважати таємним, якщо винна особа вважала, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб, зокрема якщо воно: «здійснюється за відсутності потерпілого чи інших осіб; вчиняється у присутності потерпілого чи інших осіб, які перебувають у стані, що унеможливорює усвідомлення значення того, що відбувається (сон, непритомність, стан сп'яніння); здійснюється у присутності сторонніх осіб, які не усвідомлюють факту викрадення майна і не можуть дати йому належної оцінки (психічно хворі, малолітні); відбувається у присутності потерпілого чи іншої особи, за умови, що винна особа не знає про це, чи вважає, що робить це непомітно для них; вчиняється у присутності інших осіб, однак винний розраховує на відсутність усвідомлення ними факту викрадення; здійснюється у присутності лише тих осіб, на потурання з боку яких винний розраховує (виходячи, наприклад, із дружніх стосунків чи родинних зв'язків)» [4, 10].

Отже, ознака таємності містить об'єктивну (факт вчинення злочинного посягання за відсутності осіб, які усвідомлюють факт викрадення) та суб'єктивну (винний вважає, що вчинює посягання непомітно для тих осіб, які усвідомлюють факт викрадення) складову. Набувши статусу конститутивної ознаки складу крадіжки, таємність як спосіб його вчинення виступає відмежувальним критерієм, на основі якого даний склад відрізняється від ряду інших посягань проти власності.

Кримінологічна характеристика представляє собою сукупність певних відомостей про конкретне кримінальне правопорушення або групу кримінально каранних діянь, що використовується для протидії їм. Протягом останніх десятиліть найбільш поширеними кримінальними правопорушеннями на території України протягом останніх десятиліть завжди були саме корисливі кримінальні правопорушення проти власності з ознаками розкрадання (викрадення). Так, згідно офіційних статистичних даних Генеральної прокуратури України [5] за 2021 рік було обліковано 321 443 кримінальних правопорушень, з яких проти власності склали – 158 729 (49,3% від загальної кількості) правопорушення, серед яких відповідно було виявлено 113 517 крадіжки, грабіж – 4 830, розбій – 949, вимагання – 542, шахрайство – 23 623, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 10 531.

362 636 кримінальних правопорушень на території України (без урахування статистики окупованих населених пунктів) було зареєстровано за звітний період 2022 року, серед яких 113 137 кримінальних правопорушень проти власності (31,1%). Із зазначеної кількості крадіжка була зареєстрована 69 496 разів, грабіж – 2 205, розбій – 492, вимагання – 366, шахрайство – 32 086, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 6 698.

475 595 кримінальних правопорушень на території України (без урахування статистики окупованих населених пунктів) було зареєстровано за звітний період

2023 року, серед яких 178 902 кримінальних правопорушень проти власності (37,6%), де 82 123 випадків склали крадіжка.

Із зазначеного вбачається, що попри відсутність даних з досить значної території України стан злочинності зберігає тенденцію до збільшення рівня та кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень за кожен наступний звітний період у порівнянні з попереднім.

Цікавими є дані щодо предмету та місця крадіжки. Так, звертаючись до показників за 2022 рік можемо побачити, що із загальної кількості вчинених крадіжок (69 496 випадків) за цей період 1169 предметом крадіжки виступило майно державної форми власності, а в усіх інших випадках – приватне майно. Із них із складів, баз, магазинів та інших торговельних точок було вчинено 12 113 крадіжок, 34 крадіжки мало місце щодо вантажів на транспорті, 277 разів предметом крадіжки виступала худоба (птиці).

У контексті місця вчинення крадіжки, звісно, переважають крадіжки, вчинені з приватних квартир. Так, у 2022 році було вчинено 3 494 квартирні крадіжки; 2001 крадіжка було вчинено по відношенню до речей, які знаходилися у автомобілі, 1290 крадіжок було кишеньковими та 725 разів крадіжки проникли до дач та садових будинків фізичних осіб.

За 2023 рік було вчинено 1588 крадіжок державної власності та 71 707 випадків таємного викрадення предметів приватної власності. Із них 17 139 разів предметом крадіжки виступало майно, яке було викрадено із складів, баз, магазинів та інших торговельних точок; 26 разів – майно, що було вантажем на транспорті, 222 рази крадіжка була вчинена щодо худоби (птиці).

За 2023 рік було виявлено 3 647 квартирну крадіжку, 2 266 разів крадіжку було вчинено по відношенню до майна, яке знаходилося в автомобілі, 1601 крадіжка у звітному періоді була кишеньковою та 769 було вчинено крадіжку речей та майна, яке знаходилося на приватних дачах чи садових будинках. Таким чином, у порівнянні з попереднім роком, мало місце загальне збільшення крадіжок за звітний період, збільшення крадіжок, вчинених із складів, баз, магазинів та інших торговельних точок, збільшилася кількість квартирних крадіжок та крадіжок майна, яке було залишено в автомобілі, така ж тенденція зберігалася і по відношенню до кишенькових крадіжок. Лише крадіжки, які вчинялися щодо майна, яке було розміщене на дачах та в садових будинках спостерігається не значне зменшення загальної кількості.

Переважно, у науково-практичній літературі висловлювала позиція з приводу того, що кримінологічна характеристика становить сукупність кількісно-якісних показників будь-якого виду (групи) кримінальних правопорушень – структуру, рівень, динаміку [6]. Однак, варто зауважити, що за таким підходом поза увагою залишається питання особливостей особи злочинця, аспекти детермінації, попередження та ін.

Усі особи, які вчиняють кримінально протиправні діяння, відрізняються одна від одної за демографічними, психологічними та іншими ознаками, а з іншого боку, вони схожі одна на одну за схожими характеристиками та утворюють стійкі групи. Класифікація означає поділ статистичної сукупності на групи на основі деяких очевидних ознак. У рамках класифікації, по суті, досліджується не окрема особа в комплексі її характеристик, а група злочинців. Класифікацію злочинців можна проводити за різними ознаками, з яких слід виділити дві великі групи ознак: 1) соціологічні (соціально-демографічні); 2) кримінально-правові [7, с. 88–92]. До першої групи ознак належать соціально-демографічні ознаки, що характеризують людину: стать (чоловіча та жіноча) та вік (неповнолітний від 14 до 18 років, молоді 18–24, 25–29 років (деякі автори визначають молодий вік до 35 років), дорослі

30–39 і 40–49 років, старші – 50 років і старше). До другої групи (кримінально-правові ознаки) належать: а) за видами вчинених правопорушень, б) характер і тяжкість вчиненого правопорушення; в) вперше вчинення або рецидив кримінального правопорушення; г) вчинення кримінального правопорушення групою; д) форма правопорушення (умисне чи необережне); е) період злочинної діяльності та ін. Розглянемо ці ознаки стосовно осіб, які вчинили крадіжку в період дії воєнного стану.

Так, за віковими ознаками у 2022 році особами у віці до 14 років було вчинено 42 крадіжки, у віці від 14 до 15 років – 233 крадіжки, у віці 16-17 років – 336 крадіжок, у віці 18-28 - 4 157 крадіжок, у віці 29-39 років - 7 602 крадіжок, у віці 40-54 - 4 897 крадіжок, у віці 55-59 – 571 крадіжка та у віці понад 60 було вчинено 529 крадіжок.

За період 2023 року 61 крадіжка була вчинена особами, які не досягли 14 років на момент вчинення такого посягання, 302 крадіжки було вчинено особами у віці від 14 до 15 років, 444 крадіжки досягли віку 16-17 років на момент вчинення свого діяння, 5 279 разів крадіжку було вчинено особами у віці 18-28 років, 9 469 крадіжок було вчинено особами у віці 29-39 років, 6 793 крадіжок вчинили люди у віці 40-54 роки, 896 крадіжок вчинено особами у віці 55-59 років та 908 крадіжок вчили особи у віці понад 60 років на момент вчинення крадіжки.

При порівнянні розглянутих показників за 2022 рік та 2023 роки можемо прийти до висновку про наявність стабільної тенденції збільшення кількісних даних щодо кожної вікової категорії крадіїв без виключень.

Жінками у 2022 році було вчинено 2 883 крадіжки, а у 2023 році – 3 721 крадіжку, що також свідчить про наявність тенденції до збільшення.

Варто також звернути увагу на ознаку освіти особи крадія. Так, у 2022 році особами, які мали вищу або фахову передвищу освіту було вчинено 1194 крадіжки, цей показник у 2023 році склав 1480 крадіжок. Особами, які мали професійну (професійно-технічну) освіту у 2022 році було вчинено 3133 крадіжки, а в 2023 році особами з таким же рівнем освіти було вчинено 3541 крадіжку. Крадії з базовою середньою та профільною середньою освітою у 2022 році вчинили 15 483 крадіжки, а у 2023 році – 18 546 крадіжки. Початкова освіта на момент вчинення крадіжки у 2022 році була у 366 осіб крадіїв, у 2023 році – 416. І лише показник кількості осіб крадіїв, які на момент вчинення крадіжки були без освіти зберігся на одному рівні - 169 крадіжок за звітний рік.

За ознакою громадянства крадіїв поділяють на громадян України, іноземців, осіб без громадянства, нелегальних мігрантів та біженців. Відтак, у 2022 році громадянами України було вчинено 20 153 крадіжки, цей показник у 2023 році склав 23 948 крадіжки. Іноземцями у 2022 році було вчинено 167 крадіжок, а у 2023 році – 164; особами без громадянства у 2022 році було вчинено 25 крадіжок, а у 2023 році – 40; нелегальними мігрантами у 2022 році було скоєно 4 крадіжки, у 2023 році – 3; біженцями у 2022 році було скоєно 9 крадіжок, а у 2023 році – 8. Як бачимо, окрім кількості крадіїв-осіб без громадянства щодо всіх інших категорій спостерігається тенденція до зменшення.

За 2021 рік від внаслідок крадіжок потерпілими було визнано 101 758 осіб. Серед яких 29 914 склали жінки (29,4% від загальної кількості), 255 – неповнолітніх та 50 малолітніх. Від шахрайства було зафіксовано 18 103 постраждалих осіб, від грабежів – 4 639 осіб та від розбоїв – 1 040 потерпілих.

62 517 осіб стало жертвами крадіжок за 2022 рік. З яких 18 283 – особи жіночої статі (29,2%), 231 неповнолітні особи та 57 малолітніх дітей. У зазначеному періоді від шахрайства постраждало 26 548 осіб, від грабежу – 2 144 та від розбою – 516 осіб.

За 2023 рік внаслідок вчинення крадіжок було визнано потерпілими 76 814, з яких жінок - 23 316, 278 неповнолітніх та 140 малолітніх осіб. За цей же рік від грабежу постраждало 1717 осіб та від розбою – 409 осіб.

Висновки. Розглянувши кримінально-правову та кримінологічну характеристику крадіжок в Україні в умовах воєнного стану можемо прийти до висновків про те, що статистичні дані відображають тенденцію до збільшення кількісних показників у зазначеному році, що свідчить про погіршення стану злочинності в цілому, що вимагало від держави відповідної реакції. При цьому, варто взяти до уваги той факт, що статистичні дані за 2022-2023 роки не містять об'єктивної інформації щодо стану поширення кримінальних правопорушень, вчинених на окупованих та непідконтрольних територіях. Кримінологічна характеристика є інформаційною базою для запобігання злочинності в цілому та окремим видам кримінальних правопорушень, зокрема, і представляє собою сукупність певних відомостей про конкретне кримінальне правопорушення або групу кримінально караних діянь, що використовуються для протидії їм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131.
2. Дорохіна Ю. А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
3. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. Одеса: Астропринт, 2000. 472 с.
4. Кримінально-правова характеристика злочинів проти власності: навч. посібник у схемах / О. З. Мармура, О. Ф. Пасека, В. Ф. Примаченко, Т. Р. Сабанюк. Львів, 2019. 44 с.
5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
6. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.
7. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право. 2018. 416 с.